

Fatiha ve 'sırat-ı müstakîm' Sırat-ı müstakîm mütalâaları - 4

Fatiha'da Kur'ân'ın dört esası mevcuttur. "Malik-i yevmi'd-dîn"e kadarki kısmı tevhid esasını ihtivâ eder. "Malik-i yevmi'd-dîn" ise haşir esasını ifade eder. "İhdivassırat-el müstakîm"e kadar olan kısmı ubudiyet ve adaleti anlatır. "Kendilerine nimet ihsan ettiklerinin yoluna..." âyeti ve devamı ise nübüvveti işaretler. Namazda günde kırk sefer tekrarlanan Fatiha ile bu esasları topyekûn ifade ediyoruz.

"Kendilerine ni'met verdiğin kimselerin yoluna ilet; gazab edilmiş olanların ve dalâlete düşenlerin yoluna değil" âyetini söylerken "Bizi dalâlet yoluna değil, hidayet yoluna ilet" anlamında "biz" çoğul eki ile söylemekteyiz.

Üstad, bu son âyetin tefsirinin ardından "Risâle-i Nur'daki bütün muvazenelerin menbâ ve esası ve üstadı bu âyettir" 1 der..

Ubudiyetin kemâli istikametten geçer. İstikamet ise hidayet-i İlâhiye iledir. Binaenaleyh Allah'a kulluk, Rabbimizin tarif ve Efendimizin (asm) ta'limi ile mümkündür. Bu ta'limi bizlere intikal ettirenler ise, asrın müceddid ve müfessirleridir.

Önceki müfessirlerden Fahreddin Razi'nin, Tefsir-i Kebir'inde sırat-ı müstakîm mevzuundaki şu notları dikkat çekici: "Şeytanın insana nüfuz edebildiği yollar, aslında üçtür: Bunlar şehvet, gazap ve hevadır." 2

Bediüzzaman Hazretleri ise sınır konulmayan ve istikamet kazandırılması gereken kuvveler şeklinde vasıflandırarak "şehvet-gadap-akıl" duygularını tesbit eder.

Ayrıca yine Razi'ye göre "şehvet, hayvanî; gazap, parçalayıcı ve hevâ da, şeytanîdir."

Üstad ise "kuvve-i şehevîye-i behimiye, kuvve-i sebuiye-i gadabiye, kuvve-i akliye-i melekiye" şeklinde ifade edilen bu kuvveler için "behimiye, sebuiye, melekiye" sıfatlarını kullanmış. Behimiye ile hayvan, sebuiye ile yırtıcı hayvan benzetmeleri dikkati çeker. Melekiye ile de tecrübe kastediliyor diye anlaşılıyor.

Elmalılı Hamdi Yazır, sırat-ı müstakîm ile gramer tahlillerinin ardından Kur'ân'ı anlamak için kelime ve cümlelerin bütün inceliklerinin bilinmesini söyler.3

Hicazî'nin Furkan tefsiri, Kutub'un Fîzilâl'inde, Diyanet'in Kur'an Yolu'nda, Ali Arslan'ın tefsirinde malûm izahlar var. Meâlin dışına taşmayan tefsirler insana tefekkür ufkunu açmada fazlaca yardımcı olamamaktadır. Ancak âyetin asra bakan, ziyadesiyle ihtiyaç hissedilen yönüne tahşidat yapan müfessirler buna farklı bakmaktadır.

Farklı müfessirlerin başında gelen Bediüzzaman Said Nursî, "tavr-ı esasîyi bozmadan ve rûh-u aslîyi rendice etmeden, yeni izah tarzlarıyla, zamanın fehmine uygun yeni iknâ usulleriyle ve yeni tevcihât ve tafsilât ile..."4 Kur'ân âyetlerini tefsir eder.

Meselâ 28. Lem'a'daki şu ifadeler dikkat çekicidir: "...âyet-i kerimenin zâhir mânâsı çok tefsirlerin beyanına göre yüksek i'câz-ı Kur'ânîyeyi göstermediğinden, çok zaman zihnime ilişiyordu."5 Bediüzzaman, bu ifadesi ile malum tefsirlerin izahını kâfi göremiyor ve izah çaresini ararken, mülhemen, ikramen yazdırılıyor.

Üstadın, malum ve meşhur tefsirlere rağmen yeni bir tefsir yapma ihtiyacını hissetmesinin altındaki sırrı, şu ifadelerde okuyoruz: "...(sâdık bir rüyada) mühim bir zat bana âmirâne diyor ki: 'İ'câz-ı Kur'ân'ı beyan et.' Uyandım, anladım ki, bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra, Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ân'a hücum edilecek; i'câzı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu i'câzın bir nevini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak. Ve namzet olduğumu anladım."6

Üstadın bu ifadelerinin hakkaniyetine, malûm ve meşhud tefsirler ile Külliyyat'ın farkına; "Na'büdü mütalâaları" çerçevesindeki araştırmalarımızda bizzat şahit olduk.

"Fatiha" muhtevalı son mütalâamızı Üstadın şu ikazını hatırlayarak noktalayalım:

"Teşehhüd ve Fatiha kelimelerinin geniş ve yüksek mânâları kastî değil, belki dolayısıyla meşguliyet ve huzura bir nevi gaflet veren tafsilâtı değil, belki mücmel ve kısa manaları gafleti dağıtır, ubudiyeti ve münacatı parlatır görüyorum; namazın ve Fatiha ve teşehhüdün pek yüksek kıymetlerini tam gösterir."

Fatihadaki mânâların tefekkürü için "kasten" meşgul olarak namazdaki dikkati dağıtmamak için de şu ikazı yapar: "O mânâların tafsilatıyla bizzat iştigal, bazen namazı unutturur, huzura belki dokunur. Yoksa, dolayısıyla bizzat iştigal ve muhtasar bir tarzda, büyük faydalarını hissediyorum." 7

Fatiha, sıralamaya göre ilk sûre olmasının yanında, Kur'ân'ın hülâsası ve bütün sûreler mânâ noktasından Fatihanın izahıdır. Tevrat ve İncil'de olmayan, emsâli bulunmayan Fatiha için ne söylene azdır. Fatiha'daki "'nâ' zamiri mütalâası" burada sona ererken, Rabbenâlardaki "nâ"lar bizi beklemekte. İnşâallah zaman zaman onları da mütalâa edeceğiz.

Dipnotlar:

- 1- Şuâlar, sh. 965.
- 2- Tefsir-i Kebîr, c. 1, s. 372.
- 3- Hak Dini Kur'ân Dili Tefsiri, c. 1, s. 176.
- 4- Tarihçe-i Hayat, s. 925.
- 5- Lem'alar, s. 654.
- 6- Mektubat, s. 624.
- 7- Şuâlar, s. 966.